

کتاب میکاهِ نبی

معرفی کتاب

میکاهِ نبی هم عصر اشعیای نبی و از اهالی دهکده‌ای در سرزمین یهودا، یعنی سلطنت جنوبی اسرائیل بود. او این کتاب را چند سال پیش از سقوط حکومت شمالی اسرائیل که در ۷۲۲ ق.م. واقع شد، نوشته است.

میکاه میدانست که یهودا هم به آن مصیبتی که بر سلطنت شمالی اسرائیل آمد و عاموس نبی آن را پیشگویی نمود، گرفتار خواهد شد. او اعلان کرد که، خدا مردم یهودا را نیز به خاطر گناه بت پرستی و بی‌عدالتی‌شان مجازات خواهد کرد. اما با وجود این پیشگویی ناامید کننده، میکاه پیام یک آینده روشن و امیدبخش را نیز خبر میدهد. در آیت‌های ~ یک تا چهار فصل چهارم، میکاه تصویری از صلح و آرامش جهانی را که تحت قیادت پادشاه حقیقی خداوند برقرار خواهد شد پیشکش میکند. میکاه ظهور پادشاه بزرگ را از نسل داوود پیشگویی میکند که نقشه نجات بشر را طرح نموده و آن را عملی میسازد. میکاه تنها نبی ایست که محل دقیق تولد این پادشاه بزرگ، یعنی مسیح موعود را، پیشگویی میکند.

میکاه منظور خود را خلاصه کرده میگوید: «...خداوند به ما گفته است که نیکویی چیست و چیزی که از ما میخواهد این است که انصاف، رحم و محبت داشته باشیم و با فروتنی در حضور خداوند خدای خود زنده‌گی کنیم.» (۸:۶)

فهرست موضوعها

داوری اسرائیل و یهودا: فصل ۱ - ۳

احیای صلح: فصل ۴ - ۵

۱ در دوران سلطنت یوتام، آحاز و حزقیا، پادشاهان یهودا، خداوند این پیام را درباره سامره و اورشلیم در رویا به میکاه مورثتی داد.

مرثیه‌ای برای سامره و اورشلیم

۲ ای اقوام جهان بشنوید!

ای ساکنین روی زمین گوش بدهید!

خداوند متعال از جایگاه مقدس آسمانی خود

علیه شما شهادت می‌دهد.

۳ خداوند از بارگاه مقدس خود

بیرون می‌آید و بر فراز کوه‌ها می‌خرامد.

۴ کوه‌ها در زیر قدمهایش

مانند موم آب میشوند

و همچون سیل از بلندی‌ها

به وادی‌ها سرازیر می‌گردند.

۵ همه این وقایع به خاطر عصیان یعقوب و گناهان قوم اسرائیل رخ می‌دهند. سبب عصیان

یعقوب، سرکشی اسراییل و بت پرستی یهود گناه کیست؟ گناه از سامره و اورشلیم است.^۶ خداوند میفرماید: «من سامره را به یک تودهٔ خاک و به یک جای که در آن تاکهای انگور را مینشانند، تبدیل میکنم. سنگ و گل آن را به دره میریزم تا تهدابش نمایان شود.^۷ تمام بت‌هایش ذره ذره میشوند و همه چیزهایی که با مزد فاحشه‌های بتکده به دست آمده‌اند، در آتش میسوزند. دشمنان هدایای بت پرستان را تاراج کرده آنها را در جای دیگر به کار میبرند.»

گریه و ماتم

^۸ میکاه گفت: «من گریه و ماتم میکنم. با پای برهنه و تن عریان راه میروم و همچون شغالان از غم قوله میکشم و مانند شترمرغها نوحه میکنم،^۹ زیرا زخم مردم سامره علاج ناپذیر است و مردم یهودا هم بزودی به این بلا دچار میشوند. نابودی و بربادی به دروازه‌های اورشلیم، یعنی مسکن قوم برگزیدهٔ من رسیده است.»

^{۱۰} این خبر را به شهر جت نرسانید. نگذارید که کسی گریه شما را بشنود. ای اهل بیت عفره، از فرط غم و شرمندگی در خاک بغلطید.^{۱۱} ساکنین شافیر عریان و سرافکنده تبعید میشوند. مردم صعنان جرأت نمیکنند که از شهر خارج شوند. وقتی صدای شیون و ماتم از بیت ایزل به گوش تان برسد، بدانید که آن جا خالی از خطر دشمن نیست.^{۱۲} اهالی ماروت در آرزوی رسیدن روزهای بهتری هستند، زیرا خداوند مصیبت را به نزدیک دروازه‌های اورشلیم آورده است.^{۱۳} ای ساکنین لاکیش، اسپها را به عراده ببندید و فرار کنید، زیرا شما اولتر از همه از گناهان مردم اسراییل پیروی کردید و سبب شدید که مردم اورشلیم به راه گناه بروند.^{۱۴} حالا ای مردم یهودا، با شهر مورثت جت وداع کنید. برای پادشاهان اسراییل از شهر اکزب کمکی نمیرسد

^{۱۵} ای مردم مریشه، خداوند شما را به دست دشمنان تسلیم میکند. آنها شهر شما را متصرف میشوند و رهبران اسراییل به مغارهٔ عدولام پناه میبرند.^{۱۶} در غم فرزندان محبوب تان نوحه کنید. از غصه سرهای تان را مانند کلمرغ بتراشید، زیرا دشمنان فرزندان تان را به کشورهای دور به

سرنوشت کسانی که در حق فقیران ظلم میکنند

^۱ ۲ وای بر شما که در شب نقشه‌های شوم میکشید و وقتی که صبح میشود، آنها را عملی میسازید. در هر فرصتی که به دست آورید، مرتکب کارهای زشت میشوید. ^۲ به زمین و خانه مردم طمع میکنید و آنها را از ایشان بزور میگیرید. مال و خانه هیچ‌کسی از دست شما در امان نیست.

^۳ بنابراین خداوند میفرماید: «من تصمیم گرفته‌ام بر سر شما چنان بلایی را نازل کنم که نتوانید از آن فرار کنید. به روزگار بد گرفتار میشوید و دیگر با کبر و غرور قدم بر نمی‌دارید. ^۴ در آن زمان، شما مثال و زبانزد مردم میشوید. با تلخی نوحه‌سرای می‌کنید و می‌گویید: ما بکلی تباه شدیم، زیرا خداوند سرزمین ما را از ما گرفت و بین مردمی تقسیم کرد که ما را به اسارت بردند.»

^۵ پس آن وقتی که سرزمین را به قوم برگزیده خود بازگردانم، شما از آن سهمی نمیگیرید.

^۶ اما مردم به من می‌گویند: «برای ما موعظه نکن و این حرفها را بزبان نیاور. خدا نمیخواهد که ما خوار و رسوا شویم.»

^۷ ای خاندان یعقوب، آیا میدانید که مورد نفرین خداوند قرار گرفته‌اید؟ آیا فکر میکنید که صبر او تمام شده‌است؟ آیا او واقعاً با شما چنین رفتار میکند؟ خیر، سخنان او به کسانی که اعمال و کردار درست داشته باشند، نیکوست.»

^۸ خداوند میفرماید: «اما شما بر ضد قوم برگزیده من برخاسته و دشمن آنها شده‌اید. مردانی که از میدان جنگ برمیگردند، به این امید میباشند که در وطن خود در امان خواهند بود، اما شما لباس‌شان را میدزدید و آنها را برهنه میکنید. ^۹ زنان قوم برگزیده مرا از خانه‌های عزیزشان بیرون میرانید و کودکان آنها را از حق و برکاتی که من به آنها داده‌ام، برای همیشه محروم میکنید.»

^{۱۰} برخیزید و بروید! دیگر در این جا در امان نخواهید بود، زیرا به خاطر گناهان شما این جا محکوم به فنا شده است.

^{۱۱} اگر شخص دروغگو و فریبکاری بیاید و با شما درباره کیف و لذت شراب صحبت کند، فوراً او را به پیامبری میپذیرید.

وعده نجات

^{۱۲} ای یعقوب، من تمامی خاندان تو را جمع میکنم و بازماندهگان اسرائیل را فراهم آورده و مانند گوسفندان در طویله برمیگردانم. جمعیت آنها افزایش مییابد و شور و غوغای شان دشت و دمن را پُر میکند. ^{۱۳} راه را برای شان باز میکنم. آنها را از اسارت نجات داده به سرزمین خودشان هدایت مینمایم و من، خداوند پادشاه و پیشوای آنها میشوم.»

میکاه رهبران اسرائیل را سرزنش میکند

^{۱۳} ای پیشوایان یعقوب و ای رهبران اسرائیل، بشنوید! شما باید مفهوم عدالت را بدانید، ^۲ اما برعکس، شما از خوبی متنفرید و بدی را دوست دارید. قوم برگزیده مرا زنده پوست میکنید و گوشتی بر استخوان آنها باقی نمیگذارید. ^۳ گوشت آنها را میخورید، پوست آنها را از بدن شان جدا کرده استخوانهای شان را مانند گوشت تکه تکه میکنید و در دیگ میاندازید. ^۴ آن گاه به حضور خداوند دعا و زاری میکنید، ولی او دعای شما را نمیشنود و به خاطر اعمال و کردار زشت تان روی خود را از شما میپوشاند.

^۵ خداوند میفرماید: «ای انبیا، شما قوم برگزیده مرا گمراه کرده اید. کسی که به شما پول میدهد، برایش دعای خیر میکنید و کسی را که پول نمیدهد، تهدید مینمایید. ^۶ روز روشن شما پایان رسیده است و آفتاب بر شما نخواهد تابید تا دیگر رویای نبینید و پیشگویی نکنید.» ^۷ فالبینان و

آنانی که آینده را پیشگویی میکنند شرمنده و رسوا میشوند و از خجالت روی خود را میپوشانند.

^۸ اما من سرشار از قدرت روح خداوند هستم و با جرأت میتوانم یعقوب را به عصیان او و قوم اسرائیل را به گناهان شان متوجه سازم. ^۹ پس ای پیشوایان خاندان یعقوب و رهبران قوم اسرائیل که از عدالت متنفرید و راستی را گناه جلوه میدهید، به گپ من گوش بدهید! ^{۱۰} شما صهیون را به خون و اورشلیم را بر ظلم و بی عدالتی بنا کرده‌اید. ^{۱۱} حاکمان رشوت میخورند، کاهنان تا مزد نگیرند، تعلیم نمیدهند و انبیا هم به رایگان نبوت نمیکنند. با اینهم این اشخاص ادعا دارند که چون خداوند با آنهاست، لهذا خطری متوجه آنها نیست.

^{۱۲} پس به خاطر شما صهیون مانند کشتزاری قلبه شده و اورشلیم به توده خاک تبدیل میگردد و کوهی که عبادتگاه بر آن بنا یافته است، به جنگل مبدل میشود.

صلح جهانی

(همچنان در اشعیا ۲: ۲-۴)

^۱ ^۴ در روزهای آخر، کوهی که عبادتگاه خداوند بر آن بنا یافته است، بلندترین کوه دنیا میشود و اقوام زیادی به آن جا می‌آیند ^۲ و میگویند: «بیایید که بر کوه خداوند و عبادتگاه خدای یعقوب برویم. او به ما راهی را که انتخاب کرده است، نشان میدهد تا مطابق آن رفتار کنیم، زیرا شریعت از صهیون و کلام خداوند از اورشلیم صادر میشود.»

^۳ خداوند دورترین قوم‌های جهان را داوری میکند و ایشان را تنبیه مینماید. مردم از شمشیرهای خود گاوآهن و از نیزه‌های خود اره میسازند. قومی بروی قوم دیگری شمشیر نمیکشد و به جنگ و خونریزی خاتمه داده میشود. ^۴ هر کسی در تاکستان و در زیر سایه درخت انجیر خود، بدون ترس، در صلح و آرامش زنده‌گی میکند. این وعده را خداوند قادر مطلق داده است.

^۵ اقوام جهان خدایان خود را میپرستند و از آنها پیروی میکنند، ولی ما برای همیشه خداوند، خدای خود را عبادت میکنیم و پیرو احکام و هدایات او میباشیم.

بازگشت قوم اسرائیل به وطن

^۶ خداوند میفرماید: «در آن روز مردمان لنگ و غمدیده را که از دیارشان رانده شده و جزا دیده بودند، جمع میکنم^۷ از اشخاص لنگ و بازماندهگان قوم که در تبعید بسر میبرند، یک قوم نیرومند میسازم. من در کوه صهیون، از آن روز تا ابد، بر آنها سلطنت میکنم.»

^۸ ای کوه دختر صهیون، تو برج دیده‌بانی خداوند هستی. او از بالای تو مراقب قوم برگزیده خود است و تو را مثل دوران سابق، پایتخت سلطنت مقتدری میسازد.^۹ چرا فریاد میزنی؟ چرا مانند زنی که در حال زایمان باشد، درد میکشی؟ آیا به خاطر این است که پادشاه نداری و مشاورینت همه مُرده‌اند؟^{۱۰} ای دختر صهیون، مثل یک زنی که میزاید، از درد بخود بیچ و بنال، زیرا تو باید از این شهر بیرون بروی و در صحرا زنده‌گی کنی. تو به بابل برده میشوی، اما در آن جا خداوند به دادت میرسد و تو را از دست دشمنان نجات میدهد.^{۱۱} اقوام زیادی علیه تو با هم متفق شده‌اند و میگویند: «صهیون باید نابود شود! ما این شهر را خراب میکنیم!»^{۱۲} اما آنها از اراده خداوند آگاه نیستند و نمیدانند که خداوند آنها را مانند خوشه‌های گندم در خرمنگاه جمع میکند.

^{۱۳} خداوند میفرماید: «ای دختر صهیون، برخیز و دشمنان را بزیر قدمهایت پایمال کن. من به تو قدرت و نیرو میبخشم و شاخهای آهنین و سُمهای برنجی عطا میکنم تا اقوام زیادی را شکست بدهی. اموالی را که بزور و جبر به دست آورده‌اند، از آنها بگیر و به من، خداوند که مالک تمام جهان هستم، تقدیم کن.»

^۵ ای مردم اورشلیم، سپاه‌تان را جمع کنید و آماده شوید، زیرا شهرتان محاصره شده‌است!

دشمنان بر پیشوای اسرائیل حمله میکنند.

وعدۀ ظهور پیشوا از بیت لحم

^۲ «ای بیت لحم افراته، گرچه تو یکی از کوچکترین شهرهای یهودا هستی، با اینهم از تو پیشوایی ظهور میکند که از ازل وجود داشته است و بر قوم اسرائیل سلطنت میکند.»

^۳ خداوند قوم برگزیده خود را تا زمانی که زن حامله فرزند خود را بدنیا بیاورد، به دست دشمن تسلیم میکند. آن گاه بقیۀ مردمی که در تبعید بسر میبرند، به وطن خود برمیگردند و با سایر قوم اسرائیل یکجا میشوند. ^۴ وقتی آن پیشوا بیاید، با قدرت و جلال خداوند، خدای خود مردم خود را رهبری میکند. قوم برگزیده او در آرامش و امنیت بسر میبرند، زیرا مردم سراسر روی زمین از بزرگی و عظمت او آگاه میشوند ^۵ و او صلح را به جهان می آورد.

وقتی مردم آشور به کشور ما حمله کنند و استحکامات دفاعی ما را درهم شکنند، ما رهبران شجاع و نیرومند خود را به مقابله آنها میفرستیم. ^۶ آنها با زور شمشیر آشور، کشور نمرود را فتح میکنند. اگر آشوریان به سرزمین ما حمله بیاورند، او ما را از دست آنها نجات میدهد.

^۷ آن گاه بازمانده گان قوم اسرائیل که در بین اقوام دیگر زنده گی میکنند، برای آنها مانند شبنم و باران از جانب خداوند برکت می آورند. آنها متکی به خداوند میشوند، نه به بنی آدم. ^۸ بازمانده گان اسرائیل در بین اقوام دیگر مانند شیر در میان حیوانات جنگل و رمه های گوسفند بوده هنگام عبور همه را پایمال میکند و میدرد و کسی نمیتواند آنها را نجات بدهد. ^۹ قوم اسرائیل بر دشمنان غالب میشوند و همه آنها را از بین میبرند.

بتها و سلاح از بین میروند

^{۱۰} خداوند میفرماید: «در آن روز تمام اسپها و عراده های شما را نابود میسازم. ^{۱۱} همه شهرهای

سرزمین تان را با قلعه‌های شان خراب میکنم.^{۱۲} جادوگری را از بین میبرم و به حیات فالگیران خاتمه میدهم.^{۱۳} بتها و مجسمه‌های شما را میشکنم و دیگر چیزهای ساخته دست خود را سجده و پرستش نمیکنید.^{۱۴} مجسمه‌های بت آشیره را از جا کنده شهرهای تان را ویران میکنم^{۱۵} و با خشم و غضب خود از آن اقوامی که از من اطاعت نمیکنند، انتقام میگیرم.»

دعوی خداوند علیه اسرائیل

۶^۱ به آنچه که خداوند میفرماید گوش بدهید:

برخیز ای خداوند و دعوی خود را ارائه فرما. بگذار که کوه‌ها و تپه‌ها کلام تو را بشنوند.

۲^۲ ای کوه‌ها، ای تهدابهای جاویدانی زمین، به دعوی خداوند گوش بدهید! خداوند با قوم برگزیده خود دعوا دارد. او اسرائیل را متهم میسازد.

۳^۳ خداوند میفرماید: «ای قوم برگزیده من، من به شما چه کرده‌ام؟ چه باری را بر شما تحمیل کرده‌ام؟ جواب بدهید!»^۴ من شما را از مصر بیرون آوردم و از بند غلامی و اسارت آزاد کردم. موسی، هارون و مریم را فرستادم تا شما را راهنمایی کنند.^۵ ای قوم برگزیده من، بیاد آورید که بالاق، پادشاه موآب چه نقشه‌ای برای نابودی شما داشت و بلعام، پسر بعور به او چه جواب داد و از شطیم تا جلجال چه اتفاق افتاد. اینها را به خاطر بیاورید تا بدانید که من برای نجات و سلامتی شما چه کارهایی کرده‌ام.»

خواست خداوند

۶^۶ با چه چیزی به حضور خداوند متعال بیایم و او را سجده کنم؟^۷ اگر بهترین گوساله یکساله را جهت قربانی سوختنی بیاورم، آیا خداوند از من خوشنود میشود؟ اگر هزاران قوچ و ده‌ها هزار

دریای لبریز از روغن زیتون را هدیه کنم، آیا از من راضی میشود؟ اگر فرزند اول خود را برای کفاره گناه خود قربانی کنم، آیا گناه مرا میبخشد؟^۸ نی، خداوند به ما گفته است که نیکویی چیست و چیزی که از ما میخواهد این است که انصاف، رحم و محبت داشته باشیم و با فروتنی در حضور خداوند خدای خود زنده گی کنیم.

^۹ به آواز خداوند که در شهر ندا میدهد، گوش بدهید. شخص عاقل کسی است که به نام خداوند احترام داشته باشد. خداوند میفرماید: «ای مردمی که در شهر جمع شده‌اید، بشنوید!^{۱۰} خانه‌های گناهکاران پُر از اموال است که از راه تقلب و با ترازوی خیانت به دست آمده‌اند.^{۱۱} پس چطور میتوانم این اشخاص را که از سنگ و ترازوی تقلبی کار میگیرند، ببخشم؟^{۱۲} ثروتمندان شما به مردم ظلم میکنند، مردم شما دروغ میگویند و گپ راست از زبان‌شان شنیده نمیشود.^{۱۳} بنابراین میخواهم که شما را به خاطر گناهان‌تان نابود کنم.^{۱۴} هر قدر بخورید سیر نمیشوید و همیشه از گرسنه‌گی رنج میبرید. مال و ثروت ذخیره میکنید، اما همگی را از دست میدهید، زیرا آنچه را که جمع کرده‌اید، در جنگ از بین میبرم^{۱۵} خواهید کاشت، ولی درو نخواهید کرد. از زیتون روغن خواهید کشید، اما خودتان از آن استفاده نخواهید کرد. از انگور شراب خواهید ساخت، مگر از آن شراب نخواهید نوشید،^{۱۶} زیرا شما از احکام عمری و اعمال خاندان اخاب پیروی میکنید. مشوره و کارهای آنها را سرمشق خود قرار میدهید. پس من شما را از بین میبرم تا مورد تحقیر مردم جهان قرار گیرید و خوار و رسوا شوید.»

فساد اخلاقی قوم اسرائیل

۷ ^۱ وای به حال من! زیرا به شخص گرسنه‌ای می‌مانم که وقتی میوه تابستانی چیده میشود، بر درختان میوه‌ای و بر تاکها انگوری نمیابد و هیچ انجیری برای رفع گرسنه‌گی خود پیدا نمیکند.^۲ مردم نیک از روی زمین محو شده‌اند و هیچ شخص خداشناسی در بین مردم دیده نمیشود. همگی برای ریختن خون برادران خود در کمین نشسته و برای کشتن یکدیگر دام

گسترده‌اند.^۳ دستهای‌شان برای شرارت و جنایت چالاک است. حاکم و قاضی رشوه میگیرند. اشخاص بزرگ و متنفذ به آنها میگویند که چه میل دارند و چه میخواهند و آنها هم برای نفع ایشان نقشه میکشند.^۴ بهترین افرادشان مثل خار هستند و حتی اشخاص نیک آنها بدتر از خس و خار میباشند.

روز مجازات آنها فرارسیده است و همگی مضطرب و پریشان خواهند شد.^۵ به دوست و رفیق حتی به زنت اعتماد نکن و متوجه گپ زبانت باش.^۶ در این وقت و زمان پسر، پدر خود را توهین میکند. دختر مخالف مادر است و عروس با خشوی خود جنگ و دعوا میکند. دشمن یک شخص اهل خانه او میباشد.

^۷ اما چشم امید من به سوی خداوند است و با اعتماد منتظرم تا خدا مرا نجات بدهد. خدای من دعای مرا قبول میکند.

خداوند قوم اسرائیل را نجات میدهد

^۸ ای دشمنان بر روزگار بد من خوشی نکنید، زیرا وقتی بیفتم دوباره برمیخیزم. هرگاه در تاریکی باشم، خداوند، خودش نور و روشنی من میشود.^۹ ما در برابر خداوند گناه کرده‌ایم، بنابراین ما برای مدتی قهر و غضب او را متحمل میشویم، اما سرانجام در برابر دشمنان از ما حمایت میکند و آنها را به خاطر بدی‌هایی که در حق ما کرده‌اند، جزا میدهد. او ما را از تاریکی به روشنی هدایت مینماید و ما کار نجات‌بخش او را مشاهده میکنیم.^{۱۰} آن‌گاه دشمنانی که از روی طعنه به ما میگفتند: «خداوند، خدای شما کجاست؟» چون میبینند که خداوند حامی ماست، شرمنده و سرافکنده میشوند و با چشمان خود خواهیم دید که آنها مانند گل کوچه پایمال میگردند.

^{۱۱} ای اسرائیل، روزی فرامیرسد که دیوارهای شهرهای دوباره آباد میشوند و سرحداتت به نقاط

دور توسعه مییابند.^{۱۲} در آن روز قومت از آشور و مصر، از نواحی دریای فرات، از سواحل بحرها و کوهستانهای دوردست پیش تو برمیگردند،^{۱۳} اما سایر کشورهای روی زمین به خاطر گناهان ساکنین شان ویران میشوند.

رحمت خداوند بر اسرائیل

^{۱۴} ای خداوند، بیا و چوپان و رهبر قوم برگزیده‌ات باش و آنها را که همچون گوسفندان در جنگلها تنها و بی‌راهنما مانده‌اند، مثل دوران گذشته به چراگاه‌های سرسبز باشان و جلعاد هدایت فرما.

^{۱۵} خداوندا، مانند زمانی که ما را از کشور مصر بیرون آوردی، برای ما معجزه‌های بزرگ نشان بده.^{۱۶} اقوام دیگر کارهای تو را میبینند و با وجود تمام قدرتی که دارند، شرمند میشوند و از ترس کر و گنگ میگردند.^{۱۷} مثل ما زمین را میلیسند و مانند خزنده‌گان از غارهای خود بیرون خزیده با ترس و لرز به سوی تو که خداوند خدای ما هستی، باز میگردند.

^{۱۸} کیست خداوندا مانند تو که گناه را ببخشد، تو مثل و مانند نداری. تو گناهان را می‌آمیزی و تقصیرات بازمانده‌گان قوم برگزیده‌ات را میبخشی، و به خاطر رحمت و شفقتی که داری، برای همیشه خشمگین نمی‌مانی.^{۱۹} دوباره بر ما مهربان میشوی. گناهان ما را بزیر قدمهایت پایمال میکنی و همه را در اعماق بحر میافگنی.^{۲۰} به وعده‌یی که به قوم برگزیده‌ات، یعنی اولادهٔ ابراهیم و یعقوب داده‌ای وفادار بوده و آنها را از محبت پایداری برخوردار میسازی.